

Helga

Helga Weiss naplófeljegyzései az 1938-as csehszlovák mozgósítással kezdődnek. A naplóíró számára, aki ekkor még csak kilenc-tíz éves gyerek volt, a mozgósítás, majd Csehország náci megszállása nem ugyanazt jelentette, mint a legtöbb cseh honfitársának. *Helga naplója* a második világháború szubjektív dokumentuma: prágai zsidó szenvedéstörténet. Az ország megszállása után, mintha egy halálos és kérérlhetetlen logika diktálná, sorra születnek az egyre inkább kirekesztő zsidótörvények, rendeletek, mígnem Helgát és szüleit s egész prágai rokonságukat a terezíni koncentrációs táborba deportálják. Helga Terezinben, vagyis a történelemből ismertebb, német nevén Theresienstadtban szüleitől elválasztva, 1941-től 1944 végéig éli a лагерlakóknak a hétköznapi világától elválasztott szürreális, mégis mindennapi, saját örömmel és bosszúságokkal teli életét, és többkevesebb rendszerességgel készíti feljegyzéseit. Terezinből Auschwitzba, majd Freibergbe szállítják át őket, ahol a német hadigépezet számára kell rabszolgamunkát végezniük. A felszabadulást Mauthausenben élik meg édesanyjával, apját valószínűleg Auschwitzban elgázósították, csakúgy, mint Helga mindkét ági nagyszüleit. Miután pár hónapos kórházi lábadozás után visszatér Prágába, 45 és 46 táján gyűjti össze és egészsíti ki feljegyzéseit és visszaemlékezéseit. Jelen kötetben helyet kapott még egy Helga Weissel 2011-ben készített interjú, valamint egy fényképválogatás Helga gyerekkori rajzaiból és családi vonatkozású fényképeiből. E kettő jól kiegészíti a naplófeljegyzéseket.

Kézenfekvő, s maga a főcím és a fülszöveg is azt sugallja, hogy a szóban forgó írásművet *Anne Frank naplójához* hasonlítsuk. Ám ehhez az összehasonlításhoz néhány megjegyzést érdemes hozzáfűzni. Az egyik az a tény, amelyre egyébként a kötet szerkesztője, s az előszóban maga Helga Weiss is utal, hogy a napló egy jelentős része, például a 38-39-es évekről szóló beszámolók „alaposan át lettek írva”, s az egész napló több ízben át lett dolgozva, ezenkívül a teljes har-

madik rész: *Auschwitz, Freiberg, Mauthausen, otthon*, vagyis a napló befejező része a háború után, 45-46-ban keletkezett. Továbbá azt sem szabad elfelejteni, ahogyan az a könyv szerkesztői előszavában is említésre kerül, hogy eredetileg inkább feljegyzésekről volt szó, mintsem szabályos naplóról. Így végeredményként egy, stílusában és gondolati mélységeit tekintve igen rétegzett és sokszínű szövegről beszélhetünk, amely napló formában megszerkesztve, a naplóíró feltételezett korára és az események időrendjére tekintettel, helyenként disszonáns kombinációkat ad ki. A *Helga naplóját* olvasva sokszor támadhat olyan érzésünk, hogy egy éppen adott szituáció leírását egy későbbi tudás határozza meg. Igaz, a könyv tulajdonképpen nem árul zsákba macskát, amennyiben alcíme: *Egy fiatal lány visszaemlékezései*. Csakhogy ebben az esetben nem biztos, hogy a naplóforma és az egyes szám első személy, jelen idő használata, tökéletes választás volt. Amikor például a 38-39-es részekben olvasható összetettebb, Csehszlovákia politikai helyzetére és társadalmának hangulatváltozására vonatkozó reflexiók is egyes szám első személyű, jelen idejű feljegyzések formáját öltik, az olvasó számára kissé zavaró lesz ezeket a gondolatmeneteket egy kilenc éves gyermek feljegyzésének tekinteni. *Anne Frank naplójának* olvasásakor nincs olyan érzésünk, hogy nem koherens szövegről lenne szó. A két napló összehasonlítása már csak ezért sem szerencsés. Ugyanakkor a *Helga naplója*, mint visszaemlékezés is rendelkezhetne irodalmi értékekkel, vagyis amit elveszít azzal, hogy hiányzik belőle az egyidejűség szuggesztíója, azt megnyerhetné azzal, hogy egyéni nyelven és eredeti hangsúlyokkal, kontrasztokkal meséli el a történetet. Ám ami egyfelől megvan az *Anne Frank naplójában*, egy személynek a szövegen átütő egyéni karaktere, másfelől pedig megvan a Holokauszt irodalom legismertebb írásai- ban, Kertésznél, Primo Levinél, Borowskinál, az objektivitás, a kegyetlenség és a cinizmus ábrázolási elvvé formálása, művészi problémává tétele, az hiányzik a *Helga naplójából*. Ez a történetmondás nem kísérletezik azzal, hogy megértse és összeütközésbe hozza a nyelvel mindazt, amit a szerzője átél. Így nagyon valószínű, hogy megmarad egy visszaemlékezésnek a sok között, s nem fog bekerülni azok közé a művek közé, melyeket a témában a legjobbaknak, leghitelesebbeknek tartunk. Mindezzel együtt, mint személyes kordokumentum, gazdagítja a múltrol való tudást, s rávilágít arra, ami egyébként ilyenkor az egyik legközelebbi menedék lehetne: az emberségre. (*Helga Weiss: Helga naplója – Élet a koncentrációs táborban – Egy fiatal lány visszaemlékezései*, Alexandra Kiadó, 2013.

ÉLET ÉS

IRODALOM

IRODALMI ÉS POLITIKAI HETILAP

AMI A CÍME.

Megjelenik **minden pénteken!**

Keresse **az újságárusoknál**

vagy fizessen elő!

Kedvezményes előfizetési díj 1 évre 18 000 Ft

Megrendelhető a szerkesztőségben

(1089 Bp., Rezső tér 15.)

Telefon: 210-5149, 210-5159

Fax: 303-9241, e-mail: es@es.hu